

Γράφει ο
Βýrwon Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

Στον 20ό αιώνα, παρόλη την αλματώδη ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, που ακολουθεί πλέον γεωμετρική πρόοδο, η πραγματική ισότητα εξακολουθεί να υστερεί σοβαρά και οι ρατσιστικές συμπεριφορές να στιγματίζουν τις κοινωνίες.

Είναι γεγονός ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα σε ό,τι αφορά την ουσιαστική ισότητα των δύο φύλων, με τη συμμετοχή των γυναικών σε ανώτερες θέσεις και ρόλους και την ενίσχυση της συμμετοχής τους στα κέντρα λήψης κάθε είδους αποφάσεων. Αντίθετα, η φυλετική και εθνική ισότητα (ασιατική, αφρικανική, λατινική κ.λπ.) είναι ακόμη ζητούμενο και ο ρατσισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις συνθήκες ζωής, την προαγωγή και τη θέση εργασίας των ανθρώπων.

Σε προσωπικό επίπεδο, ρατσιστής είναι αυτός που υποστηρίζει ρατσιστικές ιδέες μέσω των ενεργειών του και αντιρατσιστής το εντελώς αντίθετο. Σε επίπεδο πολιτικής, κάθε μέτρο που προάγει ή διατηρεί φυλετική ανισότητα, είναι μια ρατσιστική πολιτική. Αυτή η πολιτική περιλαμβάνει γραπτούς και άγραφους νόμους, κανόνες, διεργασίες, κανονισμούς και οδηγίες που διέπουν τη ζωή των ανθρώπων.

Ρατσισμός στην Αμερική και στην Ευρώπη

Ο ρατσισμός είναι πιο εμφανής στην Αμερική, στην οποία ζει ένα μεγάλο ποσοστό αφροαμερικανών και ανθρώπων διαφόρων εθνοτήτων και επίσης είναι μια δημοκρατική χώρα που τα προβλήματα βλέπουν το φως της δημοσιότητας.

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια έχει γίνει τεράστια πρόοδος, με αποκορύφωμα την εκλογή του Μπαράκ Ομπάμα στην προεδρία των ΗΠΑ, χρειάζεται να γίνουν πολλά ακόμα. Πολλοί μαύροι εξακολουθούν να ζουν στα χειρότερα μέρη, να φοιτούν στα χειρότερα σχολεία, να έχουν τη χειρότερη περιθαλψη και τις χειρότερες θέσεις εργασίας. Οι κανόνες σε αρκετά μέρη της Αμερικής είναι διαφορετικοί για τους μαύρους. Κάθε φορά που η Αμερική υποφέρει από κάτι, οι αφροαμερικανοί υφίστανται πρώτοι τις συνέπειες, όπως και στην πρόσφατη πανδημία.

Παρεμπιπτόντως να αναφέρω ότι διαχρονικά, οι ασθένειες έχουν χρησιμοποιηθεί στην εκλογίκευση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Το AIDS αποδόθηκε στους Αμερικανούς κατοίκους της Αϊτής, η πανδημία της γρίπης του 1918 στους μετανάστες από την Ευρώπη και στους στρατιώτες που πολέμησαν στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και επέστρεψαν στην Αμερική, η γρίπη των χοίρων στο Μεξικό. Η ρατσιστική πεποίθηση πηγαινει πολύ πιο πίσω, στον 19ο αιώνα και στον φόβο ότι οι Κινέζοι εργάτες «κλέβουν τις δουλειές» από τους ντόπιους. Τα εργατικά συνδικάτα υποστήριζαν την απαγόρευση της μετανάστευσης με το μόνιμο επιμύθιο «οι Κινέζοι πρέπει να φύγουν», γιατί εκτός των άλλων μεταφέρουν ασθένειες στις οποίες είναι πιο ανθεκτικοί από τους Αμερικανούς. Ακόμη και η πρόσφατη πανδημία του Covid-19 συνέβαλε στην έξαρση της αντιασιατικής ξενοφοβίας.

Η 19η Ιουνίου η Juneteenth, είναι η επίσημη Αμερικανική αργία για τον εορτασμό του τέλους της δουλείας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ήταν 19 Ιουνίου 1865, όταν ο στρατηγός των Νοτιών, Γκόντον Γκρέιντζερ, ανέγνωσε τη Διακήρυξη Χειραφέτησης του Αβραάμ Λίνκολν, και ανακοίνωσε ότι όλοι οι σκλάβοι είναι ελεύθεροι στους τελευταίους εναπομείναντες δούλους σε φυτεία στο Γκάλβεστον του Τέξας.

Στο πρώτο κύμα μετανάστευσης στην Αμερική, στα τέλη του 19ου και στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα, οι Έλληνες δεν κατατάσσονταν καν στους «λευκούς»! Θεωρούνταν, όπως προκύπτει απ' τα δημοσιεύματα και τις μαρτυρίες της εποχής, Ανατολίτες και μη Ευρωπαίοι και ο απαξιωτικός χαρακτηρισμός «Greasy Greeks» συνόδευε για πολλά χρόνια τους συ-

μπατριώτες μας, πιθανόν και λόγω της απασχολήσής τους στη λάντζα των εστιατορίων, αλλά και στη ζήλια ορισμένων γιατί οι Έλληνες με σκληρή δουλειά, οικονομία και προσεκτικές κινήσεις, διακρίθηκαν σε πολλούς τομείς, κατάφεραν να δημιουργήσουν επιτυχημένες εταιρείες και να «ανέβουν» κοινωνικά και οικονομικά.

Αυτή την αντιμετώπιση επιφύλασαν οι Αμερικανοί για όλους τους Νοτιοευρωπαίους.

Σε πολλές περιοχές επιβάλλονταν οι «κανόνες» που εφήρμοζαν στους αφροαμερικανούς ή αλλιώς τους «νέγρους», όπως υποτιμητικά τους αποκαλούσαν. Στους κινηματογράφους η πλατεία ανήκε στους λευκούς, ενώ ο «γυναικωνίτης» (το πατάρι) στους νέγρους και στους «μη λευκούς» (Έλληνες, Ιταλούς κ.λπ.).

Προξενεί εντύπωση αυτού του είδους η διάκριση, γιατί θεωρούμε αυτόνομο ότι το χρώμα του δέρματος θα επέτρεπε ένα ασφαλές πέρασμα στη «γη της επαγγελίας». Όμως ο χαρακτηρισμός «λευκός» δεν απευθυνόταν στο δέρμα και το χρώμα του, αλλά στην κοινωνική τάξη και αντίληψη. Για παράδειγμα οι Βορειοευρωπαίοι, θεωρούνταν λευκοί.

Η ρατσιστική αυτή απέχθεια φούντωσε το μένος της Κου-Κλουξ-Κλαν (ΚΚΚ), της περίφημης ρατσιστικής οργάνωσης, που υποστήριξε το ιδεολόγημα της υπεροχής των λευκών έναντι των άλλων φυλών και επεφύλαξε ιδιαίτερη «περιποίηση», πέραν από τους ανθρώπους μαύρου δέρματος και... στους Έλληνες. Πυροβολισμοί, εμπρησμοί και άλλες αποτρόπαιες πράξεις γράφτηκαν στην ιστορία αυτής της «σχέσης».

Το 1968 στην Αμερική δολοφονήθηκε ο Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ. Όπως πιθανόν θυμάστε οι παλαιότεροι ή έχετε διαβάσει, μετά τη δολοφονία ξέσπασαν βίαια γεγονότα και πολλές εξεγέρσεις. Η αφεντιά μου ήταν τότε στην Αμερική και τα έζησα. Έκτοτε και για μισό σχεδόν αιώνα, η Αμερική φαίνεται να απομακρύνεται από τον ρατσισμό, μέχρι τον περασμένο Μάιο που ο 46χρονος Αφροαμερικανός Τζορτζ Φλόιντ δολοφονήθηκε στη Μινεάπολη, από τον λευκό αστυνομικό Ντέρεκ Σόβιν που πίεσε με το γόνατό του τον λαϊμό του Φλόιντ επί 9 λεπτά κατά τη διάρκεια σύλληψής του και ενώ εκείνος ήταν δεμένος με χειροπέδες, με το κεφάλι στο έδαφος και παρά τις διαμαρτυρίες του ίδιου και των παρισταμένων. Αυτή η δολοφονία και μάλιστα όχι τόσο το γεγονός, όσο ο τρόπος, ήταν η σπίθα που άναψε πολλές φωτιές, για τους ίδιους λόγους που έκαigan τόσο συχνά και στο παρελθόν. Χιλιάδες διαδηλωτές ξεχύθηκαν στους δρόμους, με κύριο αίτημα την καταδίκη του ρατσισμού έναντι των μαύρων και μάλιστα η αστραπιαία ταχύτητα του ξεσηκωμού σε 350 πόλεις χαρακτηρίστηκε τουλάχιστον εντυπωσιακή. Αυτό δεν είναι απλώς ένα σημάδι, αλλά μία απόδειξη ότι η πρόοδος στη μάχη εναντίον του ρατσισμού είναι δυνατή.

Ο ρατσισμός, βέβαια, διαφέρει από πολιτεία σε πολιτεία, ακόμα και από πόλη σε πόλη. Εάν μία πόλη διακατέχεται από ρατσισμό, ιδίως στον νότο, επιλέγει ρατσιστές αστυνομικούς και δικαστές (εκεί οι αστυνομικοί και οι δικαστές ψηφίζονται από τους πολίτες), γι' αυτό σε ορισμένα μέρη συμβαίνουν ακραία γεγονότα.

Στη δεκαετία του '60 που βρισκόμουν στην Αμερική, ειδικά στα ταξίδια μου στον νότο, μιλούσα με κάποιους ντόπιους γαιοκτήμονες, μεγάλης ηλικίας, που δεν έκρυβαν τις ρατσιστικές απόψεις τους. Πίστευαν ότι οι μαύροι είναι κατώτεροι στο πνεύμα, έχουν μικρότερο εγκέφαλο(!) και καυχόνταν με τον πιο φυσιολογικό τρόπο ότι έχουν ακόμα στη δουλειά τους τα εγγόνια κάποιων δούλων. «Τώρα ευτυχώς, δεν τους έχω ανάγκη, γιατί υπάρχει η αλωνιστική μηχανή, που κάνει για χίλιους μαύρους», μου είπε κάποιος, που ήταν τόσο βαθιά ρατσιστής, που χρησιμοποιούσε τον ανθρώπινο μόχθο σαν μέτρο μέτρησης και σύγκρισης. Βέβαια ο συγκεκριμένος ήταν ειδική περίπτωση, αλλά δυστυχώς δεν ήταν ο μόνος.

Στην κωμόπολη που ζούσα, στο Οχάιο, δεν υπήρχαν πολλοί μαύροι και δεν μπορώ να πω ότι υπήρχε διαδεδομένος ρατσισμός, όμως υπήρχε προκατάληψη και ένας ξε-

νος έπρεπε καθημερινά στη δουλειά του να αποδεικνύει ότι αξίζει. Οφείλω όμως να τους αναγνωρίσω ότι εκτιμούσαν τις δυνατότητες και την αξιοπρέπεια του εργαζομένου.

Ο μέντοράς μου στην εταιρεία που εργαζόμουν, ένας διάσημος Έλληνας επιστήμονας, συχνά καταφερόταν κατά των Αμερικανών που ήταν ρατσιστές. Αυτό, μέχρι που η κόρη του που ήταν μαθήτρια, κάθισε στο ίδιο θρανίο με έναν μαύρο συμμαθητή της και άρχισε να τον φέρνει και στο σπίτι. Σύντομα ανακοίνωσε στον πατέρα της ότι είναι ερωτευμένη μαζί του και...του ήρθε τρέλα. Ξέχασε την αντιρατσιστική ρητορική και τις κατηγορίες κατά των ρατσιστών Αμερικανών και όταν του το επεσήμανα, μου απάντησε: «Βύρων, είναι εύκολο να λες λόγια και αλλά πολύ δύσκολο να το ζήσεις στην οικογένειά σου...».

Κάποιο παιδί που μεγάλωσε μαζί μας στο Αργέντινο, στη Χίο, πήγε στην Αμερική, δούλεψε σκληρά, επιμορφώθηκε και έγινε ένας επιτυχημένος επιχειρηματίας. Ήταν κι αυτός εναντίον των Αμερικανών για τον τρόπο που συμπεριφέρονταν στους μαύρους. Όταν τον επισκέφτηκα στη βίλα του στο Σικάγο, μου είπε ότι ήθελε να μετακομίσει, γιατί το διπλανό σπίτι το αγόρασαν πέντε οικογένειες μαύρων και έμεναν όλοι μαζί. Μου εξήγησε ότι είχαν σύστημα να αγοράζουν σπίτια σε ακριβές περιοχές, να υποβαθμίζουν με τη συμπεριφορά τους τη ζωή των κατοίκων που αναγκάζονταν να πουλήσουν τα σπίτια τους σε χαμηλές τιμές και να μετοικήσουν.

Παρόμοια προβλήματα και ενστάσεις διατυπώνονται και από συμπατριώτες μας στην Αθήνα και άλλες περιοχές της χώρας μας. Είναι σαφές ότι κάθε γενίκευση είναι εκ των προτέρων λανθασμένη, γιατί κάθε μορφή εγκληματικότητα δεν εντοπίζεται στα έθνη αλλά στα άτομα και οπωσδήποτε οι απαντήσεις σε τέτοιου είδους σοβαρά θέματα δεν είναι ούτε μονοσήμαντες ούτε εύκολες.

Στην Ευρώπη, όπου επίσης έζησα για πολλά χρόνια, υπήρχε επίσης ρατσισμός, αλλά σε άλλη, πιο ήπια μορφή. Νομίζω ότι ήταν ένα μείγμα σωβινισμού και ρατσισμού. Ειδικά στη Γερμανία και την Αυστρία, η λέξη Ausländer (ξένος, αλλοδαπός) λεγόταν με έμφαση, προσβλητικά και ήταν συνώνυμη με το κακό. Θυμάμαι συγκεκριμένα, ότι ένας Έλληνας κατηγορήθηκε ότι βίασε μία ανήλικη. Την επόμενη μέρα, η εφημερίδα αφιέρωσε στην είδηση ολόκληρη την πρώτη σελίδα της. Όταν αποδείχθηκε ότι η είδηση ήταν ψευδής, η διάψευση γράφτηκε με μικρά γράμματα στη μέσα σελίδα.

Το ίδιο γινόταν και στους εργασιακούς χώρους, οι ευκαιρίες δεν ήταν ίσες. Βέβαια στα πενήντα χρόνια που έχουν περάσει από τότε, έχουν αλλάξει πολλά προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά ως φαίνεται δεν φτάνουν.

Από τον ρατσισμό στον αντιρατσισμό

Για να μετακινηθεί κάποιος από τον ρατσισμό στον αντιρατσισμό, πρέπει να κατανοήσει ότι η ξενοφοβία έχει βασιστεί, κυρίως, στους εξής άξονες: στη βιολογία, την εθνότητα, τον πολιτισμό, τη συμπεριφορά, το χρώμα, την τάξη και τον τόπο. Βάσει αυτών επικεντρωνόμαστε στις διαφορές αντί στις ομοιότητες και οι φυλετικές διαφορές αναμειγνύονται με τις εκφάνσεις της ζωής και κυρίως με την εκμετάλλευση στην εργασία, με αποτέλεσμα ένα εκρηκτικό μείγμα ψεύδους και αδικίας που πολλές φορές φθάνουν μέχρι τη θηριωδία.

Με αυτά που ανέφερα πιο πάνω είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι η βία και η ανισότητα είναι πολύ δύσκολο να εξαλειφθούν. Ωστόσο μία τέτοια άποψη εκτός από απαισιόδοξη είναι και αντιπαραγωγική, γιατί έχει πολλαπλώς αποδειχθεί ότι οι εταιρείες που υιοθετούν αντιρατσιστικές αρχές είναι περισσότερο αποδοτικές. Υπολογίζεται ότι οι ΗΠΑ μέχρι το 2050, θα έχουν κερδίσει τρισεκατομμύρια δολάρια στο ΑΕΠ, κλείνοντας το φυλετικό κενό ισότητας.

Το αίτημα στους ηγέτες για πιο δίκαιες ευκαιρίες στην κοινωνία γίνεται όλο και πιο επιτακτικό για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων μας.